

В.Д. Базилевича. – К.: Знання, 2004. – 851 с. – (Класичний університетський підручник). 4. <http://mobilnik.ua/info/operator/> 5. Иванов С.Г. Механізми державного регулювання телекомунікаційної сфери / С.Г. Иванов // Актуальні проблеми державного управління: зб. наук. пр. – Вип. 4 (28). – Одеса: Вид-во ОРДПУ НАДУ, 2006. – С. 287–291. 6. Казанцев С.Ю. Использование диффузионной модели в прогнозировании долей рынка (на примере развития сетей сотовой связи стандартов GSM и CDMA2000) – ИИП РАН, Научные труды ИИП РАН; Гл. ред. А.Г. Коровкин, 2005. – С.248–260. 7. Делицын Л.Л. Развитие информационных и телекоммуникационных технологий в России как процесс распространения инноваций в неоднородном обществе “Социология инноватики: Социальные механизмы формирования инновационной среды”: Труды II Международной конференции – 2007. 8. Пономарев А.Е. Эволюционная модель шумпетерианской конкуренции на сетевом рынке и оценка эффективности различных налоговых режимов (на примере российского рынка мобильной связи) // TERRA ECONOMICUS (Экономический вестник Ростовского государственного университета). – 2009. – Том. – № 1. – С. 75–90.

УДК 330.341.1

Н.Ю. Гладинець

Мукачівський державний університет

МЕХАНІЗМ РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ ІННОВАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ В РЕГІОНІ

© Гладинець Н.Ю., 2010

Досліджено сутність та механізм державного регулювання інноваційної діяльності. Проаналізовано чинний механізм реалізації державної інноваційної політики в Україні. Окреслено моделі державної участі у поживленні інноваційної діяльності в країні. Визначено складові механізму регулювання інноваційної діяльності на регіональному рівні.

Ключові слова: інновації, інноваційна діяльність, регіон, регулювання інноваційної діяльності, державна інноваційна політика, регіональна інноваційна політика.

Essence and mechanism of state regulation of innovation activity is investigated. Functioning mechanism of realization state innovation policy in Ukraine is analyzed. Models of state participation in the intensifying of innovation activity in the country are characterized. Constituent part of regulation mechanism of innovation activity on the regional level is determined.

Keywords: innovations, innovation activity, region, regulation of innovation activity, state innovation policy, regional innovation policy.

Постановка проблеми

Серед ключових чинників, які забезпечують конкурентоспроможність економіки будь-якої країни, визначальними є наявність таких конкурентних переваг, як ефективність інноваційної політики, рівень технологій, ефективність використання ресурсів, рівень розвитку інституціонального середовища та пріоритетність розвитку науки.

Аналіз основних індикаторів конкурентоспроможності української економіки свідчить про відсутність позитивних зрушень у цій сфері та незадовільні умови для формування конкурентних переваг. Означене вище підтверджує нагальну потребу в формуванні та впровадженні ефективного механізму регулювання інноваційної діяльності. Реалізація системної, послідовної політики в інноваційній сфері, спрямованої на активізацію інноваційних процесів, може забезпечити значний ефект, який виявлятиметься у всіх сферах суспільного життя та забезпечить високі показники соціально-економічного розвитку країни, сприятиме утвердженню конкурентних переваг, оновленню національної економіки та її виходу з кризи.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Результати міжнародних рейтингів, на жаль, є невтішними для України. Так, у 2009 р. за рейтингом ведення бізнесу The Doing Business, що передбачає оцінку за показниками легкості відкриття компанії, ліцензування, найму працівників, реєстрації власності, отримання кредиту, захисту інтересів інвесторів тощо Україна була на 145-му місці з 181, за індексом глобальної конкурентоспроможності економіки World Economic Forum (охоплює оцінку якості інституцій, інфраструктури, макроекономічну стабільність, освіту,

розвиненість фінансового ринку, технологічний рівень, інноваційний потенціал) Україна займає 82-гу позицію з 133, за рейтингом конкурентоспроможності World Competitiveness Yearbook (визначаються стан економіки, ефективність уряду, ефективність бізнесу та стан інфраструктури) Україна зайняла 54-ту позицію з 56, за індексом економічної свободи Heritage Foundation, що визначає ступінь свободи економіки (ділова, торгова, фінансова, грошово-кредитна, інвестиційна, фінансова, трудова свобода, свобода від уряду, від корупції, захищеність прав власності) Україна перебуває на 152-му місці з 179 [1].

Проблеми формування інноваційної моделі розвитку й удосконаленню державної та регіональної інноваційної політики досліджують такі провідні вітчизняні вчені, як В. Александрова, О. Амоша, Л. Антонюк, С. Бойко, А. Валюх, В. Геєць, Б. Данилишин, О. Жихор, О. Кириченко, Е. Зінь, Н. Іванова, В. Новіцький, О. Поручник, Л. Федулова та ін.

Вплив інноваційної політики на розвиток економіки регіону вивчає З.Р. Костак, який зосереджує увагу на розмежуванні засобів регіонального регулювання інноваційної діяльності на макро- та мікроінструменти [2].

Л.О Птащенко та О.М. Кушник окреслюють й аналізують основні проблеми державного регулювання інноваційної діяльності в Україні. Досліджуючи теоретичні та правові аспекти реалізації інноваційної політики, вони зазначають, що формування інноваційної моделі розвитку регіонів потребує створення та ефективного функціонування інноваційної інфраструктури [3].

На необхідності розробити дієвий механізм реалізації політики інноваційного розвитку регіону наголошує О.Б. Жихор. У своїх дослідженнях він підкреслює важливість створення в Україні єдиного органу виконавчої влади для ведення виваженої державної регіональної політики [4].

Актуальність цієї проблематики та її значущість підтверджують необхідність розроблення дієвого механізму реалізації інноваційної політики та стимулювання інноваційної діяльності як на загальнодержавному, так і на регіональному рівні, що і зумовило вибір теми дослідження.

Постановка цілей

Метою статті є теоретико-методологічне обґрунтування механізму формування та реалізації державної регіональної інноваційної політики.

Відповідно до поставленої мети визначено такі цілі:

- дослідити сутність та механізм реалізації державної інноваційної політики;
- визначити моделі участі держави в активізації інноваційної діяльності в країні;
- окреслити складові механізму регіонального регулювання інноваційної діяльності;
- визначити детермінанти ефективності державної регіональної політики в Україні.

Виклад основного матеріалу

З проблемами підвищення конкурентоспроможності економіки безпосередньо пов'язана інноваційна політика держави, яка повинна бути спрямована на створення сприятливих умов для забезпечення розвитку сфери наукових досліджень, технологічних розробок, освіти, технологічного переоснащення економіки країни та підвищення рівня добробуту громадян.

Науково-технічне спрямування розвитку країни та відповідність її інноваційної політики ключовим позиціям загальноекономічної політики держави – це нині ті стратегічні орієнтири, котрі повинні забезпечити економічне піднесення держави. Основним змістом державного управління інноваційним розвитком повинна стати саме координація злагодженої роботи усіх ланок господарського механізму, налаштованого на продукування конкурентоспроможної високотехнологічної інноваційної продукції. Результатом цього має стати істотне прискорення економічного зростання країни та конкурентоспроможності її економіки [5, с.14].

Власне на створення дієвої системи управління інноваціями повинні бути спрямовані заходи інноваційної політики, оскільки ефективність державної політики у науково-технічній сфері визначатиме конкурентоспроможність вітчизняної економіки. Так, сьогодні у економічно розвинених країнах близько 90 відсотків приросту ВВП забезпечується саме за рахунок упровадження новітніх технологій і розробок, що дають змогу створювати ефективні виробництва, мінімізувати витрати ресурсів тощо. Досвід цих країн показує, що роль державних та регіональних органів влади у організації та регулюванні інноваційних процесів є набагато вагомішою, ніж при регулюванні звичайної економічної діяльності [6].

Відповідно до ст. 3 Закону України “Про інноваційну діяльність” головною метою державної інноваційної політики є створення соціально-економічних, організаційних і правових умов для ефективного відтворення, розвитку й використання науково-технічного потенціалу країни, забезпечення впровадження сучасних екологічно чистих, безпечних, енерго- та ресурсоощадних технологій, виробництва та реалізації нових видів конкурентоздатної продукції [7].

Державі належить визначальна роль щодо регулювання інноваційної сфери, яке полягає у реалізації таких заходів:

- визначення і підтримки пріоритетних напрямів інноваційної діяльності державного, галузевого, регіонального і місцевого рівнів;
- формування і реалізації державних, галузевих, регіональних і місцевих інноваційних програм;
- створення нормативно-правової бази та економічних механізмів для підтримки і стимулювання інноваційної діяльності;
- захисту прав та інтересів суб'єктів інноваційної діяльності;
- фінансової підтримки виконання інноваційних проектів;
- стимулювання комерційних банків та інших фінансово-кредитних установ, що кредитують виконання інноваційних проектів;
- встановлення пільгового оподаткування суб'єктів інноваційної діяльності;
- підтримки функціонування і розвитку сучасної інноваційної інфраструктури [7].

Сьогодні інноваційну сферу регулює чимало законодавчих актів, що регламентують науково-технічну та інноваційну діяльність, зокрема визначають правові, організаційні, економічні засади державного регулювання інноваційної діяльності в Україні, встановлюють форми стимулювання інноваційних процесів тощо. Всі установи, задіяні в інноваційних процесах, у своїй діяльності керуються чинними нормативно-правовими актами, які визначають та встановлюють повноваження, обов'язки, права, відповідальність сторін, що беруть участь у інноваційній діяльності. Вони передбачають правові норми, згідно з якими на Кабінет Міністрів України, Державне агентство України з інвестицій та інновацій, інші органи державної та регіональної виконавчої влади покладаються завдання з розроблення конкретних постанов, інструкцій та положень щодо забезпечення виконання законів. Постанови Кабінету Міністрів України, Державного агентства України з інвестицій та інновацій деталізують статті законів та розробляють механізм їх реалізації в практичній діяльності. Крім того, Кабінет Міністрів України та Державне агентство України з інвестицій та інновацій мають право видавати у межах своєї компетенції та повноважень нормативні акти, що безпосередньо стосуються інноваційної діяльності.

З огляду на специфіку інноваційної діяльності, основою її реалізації є комплекс заходів правового, фінансово-економічного, організаційно-технічного характеру, спрямованих на підтримку та стимулювання інноваційної діяльності. Означені заходи об'єднані за своєю сутністю і сферою впливу та мають єдине векторне спрямування – забезпечити сприятливі умови для перебігу інноваційних процесів, а їх сукупність утворює механізм державної підтримки інноваційної діяльності.

Враховуючи досвід регулювання інноваційних процесів країн, що мають різний рівень розвитку економічних систем, можна виділити дві полюсні моделі державної участі у пошуківній інноваційної діяльності в країні:

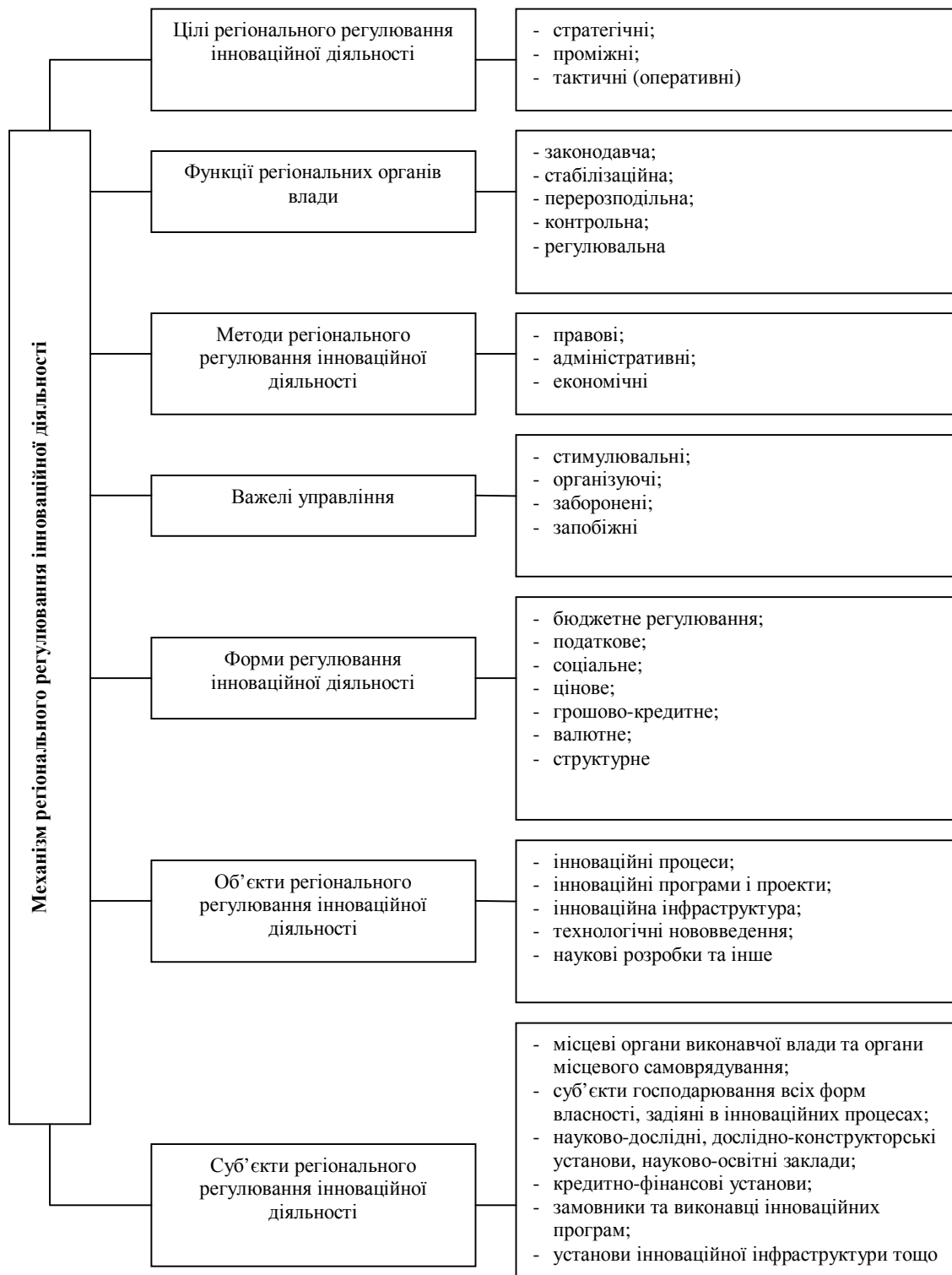
- втручання держави є мінімальним, а всі заходи щодо активізації науково-технологічного розвитку та впровадження інновацій ґрунтуються на дії механізму ринкового саморегулювання та самоорганізації;
- держава є активним учасником ринку інновацій та тим регуляторним органом, на котрий покладено повноваження щодо управління всією науково-технічною сферою, а саме регулювання має жорсткий директивний характер.

Проте у чистому вигляді жодна з цих моделей не є ефективною і потребує симбіозу. Двофакторний механізм регулювання інноваційної діяльності, який органічно поєднує елементи ринкової конкуренції та механізму прямого державного регулювання, – це і є та передумова, що визначає ефективність інноваційної політики держави. Окрім того, у багатьох країнах у регулюванні інноваційної діяльності беруть участь не лише держава, але і створені нею спеціальні регулятивно-наглядові органи. Водночас застосування заходів державного регулювання інноваційної діяльності повинно ґрунтуватися на врахуванні специфіки розвитку тієї чи іншої країни, закономірностей її функціонування, політичних, національних умов тощо, що вимагає творчого підходу до визначення межі та методів втручання у інноваційний процес та інноваційну діяльність. Тому оптимальним та найдієвішим в реаліях української економіки буде застосування цілеспрямованого та водночас помірною, виваженого впливу з боку держави на процеси, що відбуваються в інноваційній сфері.

Регуляторна роль держави у сфері управління інноваціями повинна зводитися до визначення цільових орієнтирів, напрямів та механізмів стимулювання інноваційного розвитку та опосередковуватися чітко окресленими функціями, серед яких найважливішими є: акумулювання коштів на науково-технічні дослідження, розробки, проекти, що є перспективними та пріоритетними для економіки держави; координація інноваційної діяльності; стимулювання інноваційної діяльності; нормативно-правове та інституційне забезпечення інноваційного процесу; формування інноваційної інфраструктури; регіональне регулювання інноваційної діяльності тощо.

Упровадження інноваційної моделі розвитку економіки передбачає трансформацію форм участі держави у керуванні економічними процесами та передбачає поєднання економічних та адміністративно-директивних методів управління. Проте механізм державної підтримки інноваційної діяльності повинен бути орієнтований на використання головно не адміністративних, а стимулювальних важелів впливу, оскільки вони є найдієвішими та не перешкоджають діяльності суб'єктів господарювання.

Щоб забезпечити підтримку інноваційної діяльності, у розпорядженні держави є величезний арсенал стимулювальних заходів та методів. Серед найефективніших та таких, що себе добре зарекомендували – як заходи прямого впливу, зокрема державні цільові програми розвитку інноваційної діяльності, пільгові кредити, субсидії, дотації, так і методи опосередкованого впливу, основані на наданні різного роду кредитних та податкових пільг безпосереднім учасникам інноваційного процесу, а саме: застосування пільгової (прогресивно-ступінчатої) системи оподаткування для підприємств, зайнятих виробництвом інноваційної продукції та прискореної амортизації, оподаткування прибутку за зниженими ставками, звільнення від оподаткування інвестицій, вкладених у пріоритетні напрями інноваційної діяльності, від сплати податку на прибуток протягом певного періоду, митні пільги, страхування інноваційних ризиків тощо.

Механізм регулювання інноваційної діяльності у регіоні

Водночас надзвичайно важлива роль відводиться регіонам, оскільки інноваційна регіональна політика є невід'ємним складовим елементом державної інноваційної політики. Нагромаджений інноваційний потенціал регіонів, підкріплений відповідною сукупністю управлінських технологій та забезпечений економічною, фінансовою, правовою, інституціональною підтримкою, сприятиме інноваційному розвитку окремих територій та соціально-економічному піднесенню країни загалом.

Науковий підхід до формування та реалізації регіональної інноваційної політики потребує обґрунтування пріоритетів розвитку відповідного регіону, формулювання мети, цілей та завдань з одночасним визначенням засобів та механізмів їх реалізації. Основними принципами, покладеними в основу регіонального інноваційного розвитку, повинні бути пріоритетність державних інтересів з одночасним забезпеченням автономності регіонів у виробленні стратегії та тактики реалізації регіональної інноваційної політики, оптимальне співвідношення механізмів взаємодії державних та регіональних органів влади щодо стимулювання інновацій у регіоні, фінансова незалежність регіону, координація та узгодженість інтересів регіонів та центру, соціальна, економічна та екологічна ефективність інновацій.

Механізм регіонального регулювання інноваційної діяльності – це сукупність методів, форм та важелів управління інноваційним розвитком регіону, що покликані активізувати інноваційну діяльність у регіоні, раціонально використовувати наявний ресурсний, науково-освітній, трудовий, інноваційний потенціал та забезпечувати економічну, соціальну, екологічну ефективність інновацій.

Механізм регіонального регулювання інноваційної діяльності повинен охоплювати стратегічні, проміжні та поточні цілі, перелік форм, методів, об'єктів та інструментів впливу на основні параметри регіонального інноваційного розвитку. Вказані складові механізму регулювання інноваційної діяльності у регіоні наведено на рисунку.

Основне завдання регулювання інноваційних процесів у регіоні полягає в тому, щоб за допомогою застосування правових, адміністративних та економічних методів вплинути на реалізацію стратегії розвитку відповідного регіону. Реалізація інноваційної стратегії розвитку регіону ґрунтується на активному використанні економічних методів як найдієвіших та таких, що безпосередньо впливають на обсяг, динаміку, структуру інноваційного виробництва.

Економічні методи відображають вплив фінансів на процеси, що відбуваються у інноваційній сфері. Їхня дія виявляється в ході реалізації інноваційних проектів та програм, здійснення інноваційної діяльності. Економічні методи діють за допомогою фінансово-економічних важелів управління. Всі елементи механізму регулювання інноваційної діяльності повинні бути націлені на виконання основних функцій управління, зокрема: планування, прогнозування, оперативного управління, регулювання, контролю та нагляду.

Для забезпечення ефективності регіональної інноваційної політики та дотримання домінантності інтересів держави і регіону над інтересами окремих підприємств, установ, організацій важливо підкріпити пріоритети регіонального інноваційного розвитку відповідними важелями управління – стимулювальними, організуючими, забороненими, запобіжними. Важлива роль відводиться регіональним владним структурам, які, використовуючи адміністративне, законодавче, податкове регулювання, здатні скерувати інноваційний процес у потрібному напрямі, узгоджуючи пріоритети інноваційного розвитку із вирішенням найістотніших, актуальних та невідкладних проблем регіону. Механізм регіонального регулювання інноваційної діяльності повинен органічно поєднувати ті форми регулювання, що мають стимулювальний характер.

Висновки

Формування механізму регулювання інноваційної діяльності у регіоні підтверджує необхідність участі та посилення ролі регіональних владних інституцій у забезпеченні інноваційного розвитку. Водночас модель інноваційного розвитку регіону та механізм регулювання інноваційних процесів у кожному регіоні повинні формуватися з урахуванням специфіки розвитку конкретного регіону та ґрунтуватися на диверсифікації заходів та інструментарію реалізації державної та регіональної інноваційної політики.

Реалізація виваженої, науково обґрунтованої, цілеспрямованої регіональної інноваційної політики може стати універсальним засобом ефективного використання потенціалу регіону та забезпечення конкурентних переваг на державному та міжнародному рівнях.

Перспективи подальших досліджень

Обґрунтовані теоретичні аспекти механізму регулювання інноваційної діяльності у регіоні будуть використані у подальших дослідженнях, зокрема під час розроблення відповідних рекомендацій щодо оптимізації механізму управління інноваційним розвитком регіону. Перспективними та актуальними також видаються питання обґрунтування інноваційних механізмів реалізації стратегії інноваційного розвитку регіону, що можуть лягти в основу подальших досліджень.

1. Місце України в міжнародних рейтингах [Електронний ресурс] Режим доступу: <http://www.in.gov.ua/index.php?lang=ua&get=225&id=2376> 2. Костак З.Р. Вплив регіональної інноваційної політики на розвиток економіки регіону / З.Р. Костак // Науковий вісник НЛТУ України. – 2009. – Вип. 19.4. –

С.171–176. 3. Птаценко Л.О. Державна регуляторна політика щодо інноваційної діяльності регіонів України / Л.О.Птаценко, О.М. Куцик // Економіка і регіон. – 2009. – № 1(20). – С.27–30. 4. Жихор О.Б. Механізм реалізації політики інноваційного розвитку регіону / О.Б.Жихор // Науковий вісник НЛТУ України. – 2009. – Вип.19.8. – С.133–139. 5. Стратегія інноваційного розвитку України на 2010–2020 роки в умовах глобалізаційних викликів / [Авт.-упоряд.: Г.О. Андросук, І.Б. Жиляєв, Б.Г. Чижевський, М.М. Шевченко]; за заг. ред. проф. Полохала В.І. – К: Парламентське вид-во, 2009. – 632 с. 6. Сумак Н.А. Використання Україною міжнародного досвіду управління інноваційною діяльністю [Електронний ресурс] / Н.А. Сумак // Режим доступу: http://uiis.com.ua/conf_22/ 7. Закон України “Про інноваційну діяльність” від 4.07.2002 р., № 40-IV. [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>.

УДК 330.341

Н.П. Гончарова

ДВНЗ “Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана”

ІННОВАЦІЙНІ ПРІОРИТЕТИ РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ ТА МЕХАНІЗМИ ЇХ РЕАЛІЗАЦІЇ

Ї Гончарова Н. П. 2010

Розглянуто інноваційні пріоритети розвитку національної економіки, наведено їх структуру; виконано огляд міждисциплінарних пріоритетів у контексті визначення потенціалу розвитку національної економіки. Основний акцент зроблено на тому, що умовою науково-інноваційного прориву є відповідне забезпечення базових галузей економіки пріоритетним баченням розвитку, сформувати яке можна в системі інститутів НАН України, національних університетах технічного й економічного профілю, приватних академіях і університетах.

Ключові слова: пріоритети, міждисциплінарні пріоритети, формування пріоритетів, технологічний прорив, структуризація пріоритетів, інноваційна політика.

The article deals with the national economy development innovation priorities. Theirs structure is presented. Cross-disciplinary priorities review in terms of national economy development potential identification is provided. The main accent stresses the condition of science-innovation breakout. Which is relevant provision of the basic economic spheres with the priority vision of development. Such vision might be shaped within the system of institutes of National Academy of Sciences of Ukraine, national economic and technical universities, private academies and universities.

Keywords: priorities, cross-disciplinary priorities, priorities shaping, technological breakout, priorities structuring, innovation policy.

Постановка проблеми

Сьогодні вкрай важливо сконцентрувати зусилля академічних інститутів, ВНЗ, суспільних наукових академій на формуванні фундаментального заділу для становлення шостого технологічного укладу. Наукове співтовариство повинно стати головним розроблювачем довгострокових (на 25–30 років) прогнозів соціально-економічного, науково-технічного й екологічного розвитку країни, які б коргувалися і продовжувалися кожні 4–5 років і які б були вихідною базою для обґрунтування пріоритетності інновацій на десятилітній період. Доцільно змінити пропорції у розробленні фундаментальних досліджень, підвищити частку технічних, гуманітарних і суспільних дисциплін. Ігнорування закономірностей і перспектив розвитку країни може призвести до того, що досягнення природних і технічних наук можуть виявитися незатребуваними.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Пріоритетну проблематику доволі активно досліджують вчені, що відображено у відповідних наукових та аналітичних напрацюваннях. Серед пріоритетних міждисциплінарних досліджень, що безпосередньо впливають на науково-технологічний переворот і спираються на наявні заділи, можна виділити такі:

- людина в ХХІ ст. – демографічні тенденції, родина, здоров'я, освіта, міграції;
- закономірності, тенденції і механізми коеволуції природи і суспільства, становлення ноосфери;